

Żubry w Nadleśnictwie Stuposiany

Jan Mazur

Nadleśnictwo Stuposiany

Wisents in Forest District Stuposiany

Abstract: Presented is the history of the region and specially of the Forest District Stuposiany. Already fifty years ago in 1963, first European bison came to forestry Widelki and after short acclimatization were released and created the Eastern part of wisent population. The other reintroduction was done at Wola Michowa. Present population of wisents in Bieszczady is close to 300 individuals. The Forest District Stuposiany is deeply involved in wisent conservation programs and during last time many very good and sad things happened. The tuberculosis caused the necessity of the whole herd liquidation. On the other hand new education and acclimatization enclosure was built in Muczne. In the future thanks to this enclosure will possible re-creation of the herd in the neighbouring region.

Key words: Wisent, Stuposiany Forest District, Bieszczady

Historia terenu, na który reintrodukowano żubry

Obraz terenu obecnego Nadleśnictwa Stuposiany w ciągu 70 lat zmienił się diametralnie, i tak w latach trzydziestych był to w znacznej części teren rolniczy o stosunkowo dużym zaludnieniu powyżej 200 osób na 1 km², w latach 1939–1944 był pod okupacją niemiecką, po 1944 nękany działaniami nacjonalistów ukraińskich, żeby w końcu stać się obszarem bezludnym w wyniku wysiedleń akcji „Wisła” w 1947r.

Nadleśnictwo o powierzchni 29 tysięcy hektarów utworzono w 1951 roku na terenach przygranicznych z ZSRR. Lasy na terenie nadleśnictwa, przed jego utworzeniem były własnością prywatną majątków ziemskich i spółek leśnych. Drzewostany były mocno wyeksploatowane gospodarką nastawioną na zaspokojenie potrzeb właścicieli i pobór masy dla doraźnego zysku.

Ludność zamieszkująca tereny nadleśnictwa zajmowała się głównie rolnictwem a w szczególności hodowlą bydła i owiec. Wynikało to z ukształtowania terenu i specyficznego mikroklimatu. Bydło wypasano nawet w najwyższych partiach połonin. Le-

Rycina 1. Przedwojenne zdjęcie wsi Bukowiec

Rycina 2. Filary mostu kolejki wąskotorowej na potoku Roztoka w Leśnictwie Tarnawa

sistość wówczas wynosiła 40%. Drzewostany użytkowane były przez spółki leśne, a cały teren pocięty był siecią torowisk kolejek wąskotorowych. Pozyskane drewno transportowano nimi do tartaków położonych w dolinie „Górnego Sanu” i fabryki mebli giętych. Przetworzony surowiec wywożono z tego terenu koleją Lwów-Wiedeń. W drzewostanach gospodarowano zrębami zupełnymi z pozostawieniem nasienników. Spółki zalesiały również duże powierzchnie gruntów

porolnych świerkiem, licząc na szybki zysk.

Po wojnie granicę Polski ustalono na Sanie, co odcięło teren nadleśnictwa od infrastruktury transportowej i cywilizacji. Z tego powodu można powiedzieć, że tereny te od roku 1947 aż do 1975 objęte były „ochroną ścisłą”.

Wprowadzenie przymusowej „ochrony ścisłej” przyniosło następujące konsekwencje:

- Na tereny rolnicze wchodziła sukcesja naturalna.
- Nie były wykonywane żadne zabiegi pielęgnacyjne w młodych drzewostanach, powstałych na wyeksploatowanych zrębach oraz gruntach porolnych zalesionych świerkiem, co wpłynęło na jakość i stan zdrowotny obecnych drzewostanów.
- Nie usuwano posuszu.
- Z powodu braku porządkowania sanitarnego lasu, drzewostany świerkowe leśnictw Sianki i Sokoliki opanował kornik drukarz do poziomu gradacyjnego.

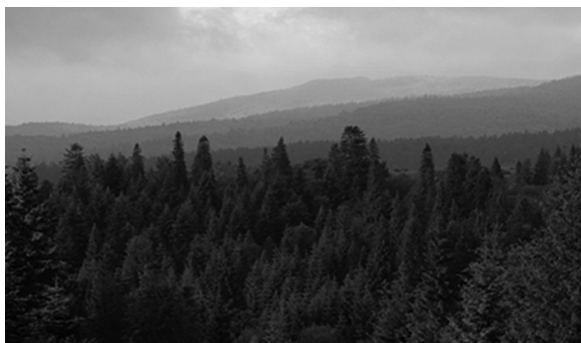
Nadleśnictwo Stuposiany – czasy obecne.

Kilka parametrów charakteryzujących nadleśnictwo:

- klimat typowo górski,
- długie, równoległe pasma górskie biegnące z N-W na S-E,
- najwyższy szczyt Kudriawyński Wierch 1026 m n.p.m.,
- najniższy punkt koryto potoku Wołosaty 536 m n.p.m.,
- lesistość – 95,5%,
- dominujące siedlisko LG – 98,5%,
- dominująca gleba brunatna kwaśna – 98,6%,
- całość lasów zakwalifikowana do kategorii ochronne,
- powierzchnia – 9444,94 ha,
- przyrost bieżący roczny – 53640,2 m³,
- pozyskanie drewna rocznie – 45620 m³,

Rycina 3. Mapka Nadleśnictwa Stuposiany

Rycina 4. Widok drzewostanów nadleśnictwa latem

- przeciętny wiek – 84 lata,
- przeciętna zasobność – 267 m³/ha,
- przeciętna bonitacja II,
- 7 leśnictw.

Historia restytucji żubra w Bieszczadach

W roku 1963 na szczeblu krajowym, podjęto decyzję o rozdzielaniu linii białowiesko-kaukaskiej żubrów w polskich hodowlach. Żubry z domieszką krwi kaukaskiej miały dać początek populacji bieszczadzkiej. W ramach tego projektu powstała w Nadleśnictwie Stuposiany, w leśnictwie Widelki zagroda adaptacyjna dla żubrów. W roku 1963 i 1964 przywieziono pierwsze zwierzęta:

- 30.10.1963 r. przybyło 5 żubrów z Pszczyny i Niepołomic: PULON, PULEŚNA, PULPIT, PUSZKAN, PUJANKA
- 10.11.1963 r. przywieziono kolejne 2 żubry z Niepołomic.
- 02.05.1964 r. podjęto decyzję o wypuszczeniu żubrów na wolność.
- w lipcu 1964 r. bytujące na terenie nadleśnictwa stado zasilono o kolejne 8 sztuk żubrów przywiezionych z Pszczyny i Niepołomic.

Żubry szybko przystosowały się do bieszczadzkiego mikroklimatu i powiększały swoją liczebność oraz zasięg występowania. Nierzadko zapuszczały się na teren parku narodowego oraz

Rycina 5. Fragment kroniki prowadzonej w leśnictwie Widelki

Rycina 6. Żubr PULAS w zagrodzie w Woli Michowej w 1976 r.

poza granice państwa, gdzie często padały ofiarą kłusowników.

Powodem sprowadzenia żubrów w Bieszczady było zapewnienie im doskonałych warunków bytowania w terenach bezludnych o małej lesistości oraz konieczność zagospodarowania nadwyżek hodowlanych w zagrodach w Pszczynie i Niepołomicach. Trzeba zaznaczyć także atrakcyjność łowiecką tego gatunku i właści-

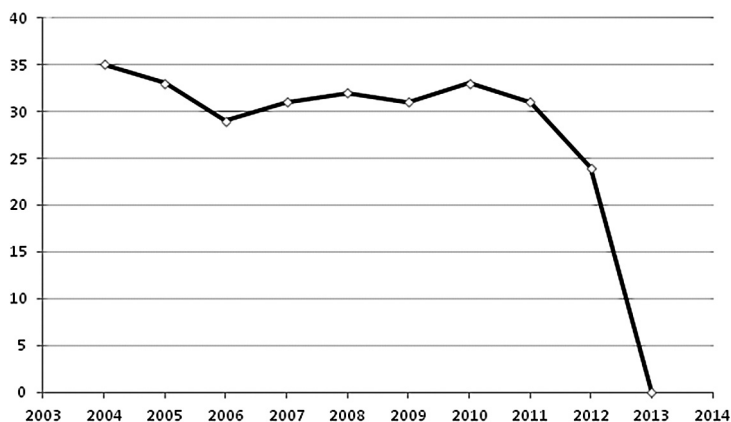
nie ona była głównym powodem reintrodukcji żubra w Bieszczadach.

W Nadleśnictwie Komańcza, w Woli Michowej, w roku 1976 wybudowano drugą zagrodę adaptacyjną o powierzchni 18 ha. Jesienią tego samego roku przywieziono tam 6 osobników, a w roku 1980 dołączyło do nich jeszcze 10 żubrów z Pszczyny. Stado to po wypuszczeniu na wolność szybko rozrosło się do liczby około stu osobników i opanowało tereny na granicy nadleśnictw Baligród i Komańcza, w okresie zimy zapuszcza się nawet w okolice Leska.

Dziś w bieszczadzkich lasach żyje blisko 300 żubrów, a ostoje swoje znalazły w nadleśnictwach; Lutowska, Baligród, Komańcza, Lesko, Stuposiany, Cisna.

Stado wolnościowe w Nadleśnictwie Stuposiany

Stado bytujące na terenie Nadleśnictwa Stuposiany i BdPN, żyło i poszerzało swój zasięg występowania. Upadki następowały z przyczyn naturalnych, nielegalnego polowania po stronie ukraińskiej lub też na skutek ataku drapieżników, pomimo to na przestrzeni lat powiększała swoją liczebność, do czasu zarażenia się gruźlicą.

Rycina 7. Liczebność stada bytującego w Nadleśnictwie Stuposiany w latach 2004–2013

Można zauważyć na rycinie 7, że w latach 2005 do 2010 liczebność populacji nie przyrastała a od roku 2010 gwałtownie spada. Zjawisko to spowodowane było pogarszającym się stanem zdrowotnym stada i związaną z tym znacznie ograniczoną zdolnością rozrodczą wycieńczonych zwierząt. Przyrost naturalny był mniejszy niż umieralność w stadzie, a każda młoda sztuka była zarażana zaraz po urodzeniu.

W lutym 2010 r. w Leśnictwie Tarnawa w oddziale 253b, znaleziono pierwszą martwą krowę żubra zarażoną prątkiem gruźlicy. Była to krowa w wieku około 7 lat. Sekcję przeprowadził Powiatowy Lekarz Weterynarii Pan Józef Amarowicz. Przyczyną śmierci była wielonarządowa, uogólniona gruźlica.

Drugiego osobnika znaleziono na terenie BdPN 4 czerwca 2010 r. w oddziale 94b. Były to szczątki żubra byka w wieku około 16 lat. Stopień rozkładu uniemożliwił pobranie próbek do badań. Na miejscu znaleziska za pomocą wykrywacza metali odnaleziono pocisk myśliwski, co sugeruje że żubr był ofiarą kłusownictwa.

Trzeciego martwego żubra odnaleziono 21 lutego 2011 r. w leśnictwie Sokoliki w oddziale 265Ac. Znaleziono krowę w wieku około 9 lat, sekcja wykazała, że przyczyną śmierci była wielonarządowa gruźlica.

W dniu 3 marca 2011 r. w leśnictwie Sokoliki w oddziale 256Ac, zgodnie z zezwoleniem Dyrektora Generalnego Ochrony Środowiska, dokonano odstrzału żubra (byka 16 lat) w stanie agonalnym. Zwierzę było skrajnie wycieńczone chorobą, nie było w stanie pobierać pokarmu. Skrócono mu cierpienia oddając strzał z odległości czterech metrów. Sekcja wykazała przewlekłą wielonarządową gruźlicę. Pobrano próbki i wysłano do analizy do PIW w Puławach.

Na ponowny wniosek Dyrektora Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Krośnie z dnia 2 marca 2010 r., Dyktor Generalny Ochrony Środowiska wydał 10 marca 2010 r. decyzję zezwalającą na odstrzał do celów badawczych trzech żubrów ze stada bytującego w Nadleśnictwie Stuposiany i trzech ze stada w Nadleśnictwie Lutowiska. Odstrzelono trzy samce ze stada w Nadleśnictwie Lutowiska, natomiast w Nadleśnictwie

Rycina 8. Znalezione zwłoki krowy w Tarnawie w 2010 r.

Rycina 9. Żubr dostrzelony w leśnictwie Sokoliki 3 marca 2011 r.

Stuposiany nie udało się odstrzelić żadnego osobnika. Przyczyną niemożności odstrzelenia żubrów w Stuposianach było późne wydanie zezwolenia i zakaz wykonania odstrzału na terenie BdPN. Żubry w okresie wiosennym w ciągu kilku dni przemieściły się z ostoi zimowych znajdujących się na terenie nadleśnictwa Stuposiany do ostoi letnich na tereny BdPN. Po wykonaniu badań żubrów odstrzelonych w Nadleśnictwie Lutowiska, stwierdzono, że stado z Lutowisk jest wolne od gruźlicy.

Dyrektor RDLP w Krośnie wystąpił z kolejnym wnioskiem do Dyrektora Generalnego Ochrony Środowiska o przeprowadzenie odstrzałów żubrów w celach diagnostycznych. Decyzja z dnia 23 czerwca 2010 r. była odmowna, a w uzasadnieniu napisano: „Organ stwierdził, że w związku z brakiem wyników badań laboratoryjnych zabitych na mocy decyzji z dnia 10 marca 2010 r., znak:DOPPOzgiz-4200/IV.A-10.590/10/lś, osobników żubra, w obecnej chwili nie zachodzą wymagane przesłanki do wydania zgody na wnioskowane odstępstwo. Wnioskowane czynności nie wynikają bowiem z potrzeby ochrony innych dziko występujących gatunków roślin, zwierząt i grzybów oraz siedlisk przyrodniczych. Nie zachodzi także przesłanka stanowiąca, że wykonanie czynności zakazanych jest niezbędne w realizacji badań naukowych i programów edukacyjnych lub realizacji celów związanych z odbudową populacji lub reintrodukcją gatunków roślin, zwierząt lub grzybów.”

Ponad rok później na wniosek Dyrektora Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Krośnie, Dyrektor Generalny Ochrony Środowiska wydał 7 lutego 2012 r. decyzję zezwalającą na odstrzał do celów badawczych dwóch sztuk żubrów ze stada w Nadleśnictwie Stuposiany.

W dniu 14 lutego 2012 r. w leśnictwie Muczne w oddziale 38A dokonano odstrzału samicy żubra w wieku około 11 lat. Sekcja wykazała rozległe zmiany zapalne w węzłach chłonnych, właściwe w zakażeniu gruźlicą.

W dniach 23 i 29 lutego 2012 r. w leśnictwie Tarnawa, znaleziono dwie martwe krowy żubra w wieku 6 i 11 lat. Sekcje wykazały przewlekłą, wielonarządową gruźlicę.

W dniu 6 marca 2012 r. w leśnictwie Tarnawa w oddziale 252a, dokonano odstrzału żubra-krowy w wieku około 5 lat. Sekcja wykazała zmiany gruźlicze. Pobrano próbki i przekazano do badań.

Rycina 10. Padły żubr-krowa

Dnia 12 marca 2012 r. w leśnictwie Tarnawa w oddziale 244a, odnaleziono szczątki krowy żubra w wieku około 5 lat. Z zachowanego materiału po dokonaniu badań stwierdzono zaawansowaną gruźlicę wielonarządową.

Na podstawie decyzji Dyrektora Generalnego Ochrony Środowiska z dnia 7 marca 2012 r., w dniu 16

marca 2012 r. dokonano odstrzału krowy w leśnictwie Muczne w oddziale 38a. Sekcja wykazała zakażenie gruźlicą.

W dniu 26 kwietnia 2012 r. w miejscowości Sianki na terenie BdPN odnaleziono szczątki żubra-byka w wieku około 7 lat. W wyniku sekcji stwierdzono typowe zmiany gruźlicze.

Eliminacja stada chorego na gruźlicę

Po rozpatrzeniu wniosku Dyrektora Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Krośnie z dnia 29 czerwca 2012 r. (ZO-7323-2-22/12 uzupełnionego pismem z dnia 22 sierpnia 2012 r. ZO-7323-2-22/12), oraz po przeprowadzeniu rozprawy administracyjnej w RDOŚ w Rzeszowie w sierpniu 2012 roku, Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska zezwolił na zabicie poprzez odstrzał do 24 osobników żubra ze stada wolnego bytującego na terenie Nadleśnictw Stuposiany i Lutowiska (decyzja DOP-OZ.6401.06.34.2012.Is z dnia 9 listopada 2012).

W dniu 5 września 2012 r. na terenie BdPN odnaleziono szczątki żubra-krowy w wieku około 4 lat. W wyniku sekcji stwierdzono typowe zmiany gruźlicze.

W dniu 23 listopada 2012 r. w Mucznej odbyła się narada mająca na celu ustalenie sposobu celu i metody eliminacji żubrów.

Ustalenia ze spotkania roboczego w sprawie eliminacji zakażonego gruźlicą stada żubrów bytujących na terenie Nadleśnictwa Stuposiany i BdPN były następujące:

- Inwentaryzacja poprzedzająca eliminację, winna być prowadzona w sposób ciągły na terenie Nadleśnictwa Stuposiany i BdPN. Inwentaryzację prowadzić będą pojedyncze osoby z Nadleśnictwa Stuposiany i BdPN. Zostaną również podjęte rozmowy ze strażą graniczną w sprawie możliwości wykorzystania kamer termowizyjnych do określenia lokalizacji i liczebności żubrów. Po zakończeniu eliminacji konieczne będzie przeprowadzenie inwentaryzacji za pomocą pędzeń w celu potwierdzenia skuteczności przeprowadzonych działań.
- Po przejściu żubrów na teren Nadleśnictwa Stuposiany, żubry będą eliminowane w drodze odstrzałów zbiorowych w czterech etapach, zgodnie ze strategią przedstawioną przez Nadleśnictwo Stuposiany. Pozostałe po eliminacji zbiorowej osobniki będą odstrzeliwane indywidualnie, przy nęciskach lub z podchodu.
- W przypadku pozostania części osobników na terenie BdPN, pracownicy parku w sposób ciągły będą je monitorować i informować Nadleśniczego Nadleśnictwa Stuposiany o ich przemieszczaniu się.
- Samotne osobniki schodzące na teren Nadleśnictwa winny być eliminowane indywidualnie przez pracowników nadleśnictwa natychmiast po zaobserwowaniu.
- W przypadku przejścia żubrów na teren Nadleśnictwa Lutowiska (Krywka), za eliminację odpowiedzialny będzie Nadleśniczy Nadleśnictwa Lutowiska.

Sposób eliminacji na Krywce zostanie oparty o wcześniejsze doświadczenia z Nadleśnictwa Stuposiany.

- Osoby do przeprowadzenia eliminacji zostaną wytypowane przez Dyrektora Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Krośnie, spośród pracowników Lasów Państwowych dających gwarancję skutecznej eliminacji.

W tabeli 1 przedstawiono stopień zakażenia gruźlicą, płeć, wiek, datę oraz sposób przeprowadzania eliminacji wszystkich wyeliminowanych bądź znalezionych żubrów w okresie od 05.09.2012 r. do 07.03.2013 r.

Po wykonaniu eliminacji sekcje przeprowadzone przez Powiatowego Lekarza Weterynarii wykazały, że wszystkie sztuki były zakażone gruźlicą. Potwierdziły to wyniki badań pobranych próbek oddanych do analizy do Państwowego Instytutu Weterynarii w Puławach.

Podsumowując łącznie wyeliminowano 19 osobników i znaleziono szczątki 5 żubrów w stadzie rozkładu uniemożliwiającym ocenę stopnia zaawansowania gruźlicy. Wśród 19 eliminowanych u wszystkich stwierdzono gruźlicę, a u 9 silnie zaawansowaną. W eliminacji zbiorowej wyeliminowano 16 żubrów a kosztami eliminacji i sekcji zostało obciążone Nadleśnictwo Stuposiany.

Odbudowa stada żubrów w Nadleśnictwie Stuposiany

Po udokumentowaniu pierwszych przypadków gruźlicy u żubrów, mając doświadczenia z eliminacji stada chorego na gruźlicę w Nadleśnictwie Brzegi Dolne, podjęto działania w Nadleśnictwie Stuposiany mające na celu odbudowę populacji żubra na tym terenie.

Gruźlica jest chorobą zakaźną w związku z tym konieczne było szybkie wyeliminowanie stada chorego, a następnie po okresie kwarantanny podjęcie działań mających na celu jego odbudowę, poprzez sprowadzenie zdrowych żubrów linii białowiesko-kaukaskiej.

W 2009 roku, zgodnie z zapisami „Strategii ochrony żubra *Bison bonasus* w Polsce”, formalnym opiekunem bieszczadzkich żubrów jest RDLP w Krośnie.

Dyrektor RDLP powołał organ doradczy – Komisję Hodowlaną ds. ochrony i hodowli żubrów na terenie RDLP w Krośnie.

Działania komisji są prowadzone w następujących obszarach:

- zapewnienie opieki weterynaryjnej nad żubrami i dokarmianie stad żubrów w okresie zimy,
- monitorowanie wolnościowych stad żubrów,
- przeciwdziałanie okresowym lub stałym zagrożeniom dla żubrów,

Rycina 11. Spotkanie Komisji ds. ochrony i hodowli żubrów oraz przedstawicieli Słowacji i Ukrainy

- poszukiwanie możliwości zwiększenia liczebności bieszczadzkiej populacji żubrów,
- zwiększenie zmienności genetycznej i co za tym idzie zmniejszenie stopnia inbrodu,
- koordynowanie działań hodowlanych i ochronnych pomiędzy Polską, Słowacją i Ukrainą.

Działania nadleśnictwa w ramach projektu „Ochrona *in situ* żubra w Polsce – część południowa”

W roku 2011 w ramach Programu Operacyjnego Unii Europejskiej „Infrastruktura i Środowisko”, uruchomiony został trzyletni projekt „Ochrona *in situ* żubra w Polsce – część południowa”, realizowany przez RDLP w Krośnie.

Projekt ten był kontynuacją projektu „Kompleksowa opieka nad żubrami na terenie nadleśnictw bieszczadzkich”, a dodatkowo został rozszerzony o stały monitoring żubrów oraz budowę zagrody aklimatyzacyjnej i pokazowej w Nadleśnictwie Stuposiany, dwóch odłowni w Nadleśnictwach Baligród i Lutowska oraz remont istniejącej zagrody aklimatyzacyjnej w Nadleśnictwie Komańcza.

W ramach projektu prowadzi się w nadleśnictwie monitoring żubrów koordynowany przez Stację Badawczą Fauny Karpat PAN. Osoba zatrudniona w ramach projektu, prowadzi stały nadzór nad ostojami żubrów, prowadzi monitoring tras migracji tego gatunku i inwentaryzację w terenie. Żubry były dokarmiane w okresie zimy w miejscach stałego dokarmiania. Na terenie nadleśnictwa odkrzaczono 9 ha łąk śródleśnych a obecnie kosi się je na siano. W ramach projektu nadleśnictwo kupuje także paszę treściwą i soczystą do dokarmiania zimowego.

Na początku roku 2012 ukończono budowę zagrody aklimatyzacyjnej i pokazowej dla żubrów. Oprócz funkcji adaptacyjnych pełni funkcję edukacyjną i informacyjną dla turystów odwiedzających Bieszczady. Cały obiekt ma powierzchnię 9 hektarów i składa się z dwóch zagród (pokazowej i aklimatyzacyjnej), wyposażony jest w dwa tarasy widokowe oraz tablice z treścią edukacyjną. Pierwsze żubry przywieziono do zagrody 16 lutego 2012 roku, były to dwie krowy i byk z ośrodków w Szwajcarii a 28 marca dołączyły do nich dwie krowy i jeden młody byk z Francji.

Oficjalne otwarcie obiektu odbyło się w maju 2012 roku, a do końca października zagrodę odwiedziło ponad 47 tysięcy odwiedzających. Liczba ta obrazuje ogromne zainteresowania obiektem. W lipcu przyjechał kolejny żubr o imieniu JONAS z Niemiec. Późnym latem i początkiem jesieni urodziły się trzy młode żubrzątka oraz przywieziono osieroconego młodego byczka z Nadleśnictwa Komańcza. W grudniu dotarły do zagrody nowe żubry: dwa byki i dwie jałówki z hodowli niemieckich. Obecnie w zagrodzie znajduje się 13 żubrów.

Rycina 12. Zagroda aklimatyzacyjna i pokazowa dla żubrów w Mucznem

Rycina 13. Byk Urkan na wolności

Główny cel wybudowania zagrody to poprawa kondycji genetycznej populacji bieszczadzkiej. Realizację tego celu rozpoczęliśmy we wrześniu 2012 r. poprzez wypuszczenie do stada wolnego w Lutowiskach dwóch byków o imionach „OKRUCH” i „URKAN”.

Po okresie kwarantanny na terenie Nadleśnictwa Stuposiany, która musi trwać trzy lata, żubry będą wypuszczane w bezpośrednim jej sąsiedztwie. W ten sposób odtworzymy stado „Górny San”.

Część edukacyjna zagrody ma przybliżyć turystom odwiedzającym Bieszczady biologię i historię „króla puszczy”. Zagroda pozwala na bezpieczną obserwację żubrów. Celem jest również promowanie Lasów Państwowych i czynnej ochrony przyrody. Zagroda jest również atrakcją przyciągającą turystów odwiedzających LKP „Lasy Bieszczadzkie”

Dyrektor Generalny Lasów Państwowych zarządzeniem nr 63 z dnia 29 listopada 2011 roku, utworzył Leśny Kompleks Promocyjny „Lasy Bieszczadzkie” o łącznej powierzchni 24 234 ha, położony na terenie nadleśnictw Stuposiany (obręb leśny Stuposiany), Lutowiska (obręb leśny Dwernik) i Cisna (obręb leśny Wetlina).

Celem działania LKP „Lasy Bieszczadzkie” jest promocja trwale zrównoważonej, wielofunkcyjnej gospodarki leśnej, ochrona zasobów przyrody w lasach oraz edukacja leśna społeczeństwa. Istotną rolę w realizacji tych celów odgrywa zagroda aklimatyzacyjna i pokazowa w Mucznem. Stała się ona główną atrakcją turystyczną w Bieszczadach. Działania edukacyjne prowadzone przez pracowników nadleśnictwa uświadamiają społeczeństwu na czym polega praca leśników, jak ważna jest zrównoważona i wielofunkcyjna gospodarka leśna w kontekście ochrony przyrody. Obecna baza noclegowa w Mucznem oraz projektowane Centrum Promocji Leśnictwa pozwoli na zatrzymanie się odwiedzającym LKP na dłuższy czas, co umożliwi im jeszcze lepsze poznanie

Rycina 14. Ławo-stół i tablica informacyjna n ścieżce dydaktycznej

Rycina 15. Domek myśliwski w Mucznem

gospodarki leśnej i czynnej ochrony przyrody. Jest to bardzo istotne ponieważ wśród turystów panuje przekonanie, że leśnicy uszczuplają zasoby leśne. Nie wiedzą jednak, że leśnictwo to zrównoważone użytkowanie zasobów przyrodniczych, a to właśnie jest definicja ochrony przyrody.

W nadleśnictwie Stuposiany w ramach projektu LKP Lasy Bieszczadzkie wybudowano: tablice informacyjne, wiaty, ławo-stoły, schody i mostki na ścieżkach przyrodniczych.

Urządzenia te mają uatrakcyjnić i udostępnić najciekawsze przyrodniczo fragmenty nadleśnictwa.

Rycina 16. Projekt Centrum Promocji Leśnictwa w Mucznem

